

О. О. Старова

Міфологема подорожі-пошуку в поетичному циклі В. Свідзінського «Зрада»

Старова О. О. Міфологема подорожі-пошуку в поетичному циклі В. Свідзінського «Зрада». У статті крізь призму міфологеми подорожі-пошуку розглядається поетичний цикл В. Свідзінського «Зрада». Основна увага приділяється ракурсам реалізації цієї міфологеми у структурі циклу та її зв'язкам із провідними мотивами лірики поета. Робиться висновок, що міфічний quest виступає не лише лейтмотивом окремих творів «Зради», а й організує ліричний сюжет циклу, постаючи в авторській інтерпретації як історія пошуку духовної цілісності та гармонії зі світом.

Ключові слова: міфологема подорожі-пошуку (quest), мотив переправи, міфологема смерті-воскресіння, міф, казка.

Старова Е. А. Мифологема путешествия-поиска в поэтическом цикле В. Свидзинского «Предательство». В статье сквозь призму мифологеми путешествия-поиска рассматривается поэтический цикл В. Свидзинского «Предательство». Основное внимание уделяется ракурсам реализации этой мифологеми в структуре цикла, ее соотношению с основными мотивами лирики поэта. Делается вывод, что мифический quest выступает не только лейтмотивом отдельных поэзий «Предательства», но и организует лирический сюжет цикла, представляя в авторской интерпретации прежде всего как историю поиска духовной целостности и гармонии с миром.

Ключевые слова: мифологема путешествия-поиска (quest), мотив переправы, мифологема смерти-воскресения, миф, сказка.

Starova O. O. The mythologem of journey in the poetic cycle «Betrayal» by V. Svidzinskiy. The mythical quest as a key for the poetic cycle «Betrayal» by V. Svidzinskiy is investigated in this article. Author pays a great attention to aspects of presentation of this mythologem in the cycle's structure, to its relations with dominating motifs of poet's lyrics. Proved, that mythical quest isn't only the leitmotif of detached poems of «Betrayal», but also organizes the lyrical plot of cycle and became in author's interpretation the story of seeking of peace of mind and harmony with the world.

Keywords: mythologem of journey (quest), motif of crossing, mythologem of death-resurrection, myth and fairy tale.

На сьогодні в дослідженні лірики В. Свідзінського великої ваги набуває розкриття її міфологічного й біблійного кодів, детальний розгляд системи образів та мотивів (Г. Кернер, М. Моклиця, К. Москалець, Е. Соловей, К. Соснюк, А. Тимченко та ін.). Однак створений поетом міфосвіт містить ще багато смислів, які потребують інтерпретації.

Це стосується, зокрема, поетичного циклу «Зрада», укладеного В. Свідзінським із творів 1931–1934 рр. Від моменту появи й дотепер вивчення цього циклу перебуває на рівні побіжного звернення дослідників до окремих мотивів та образів, окреслення жанрових особливостей поезій і більш глибокого студіювання чотирьох із дев'яти творів – «Іду-

поїду на бистрім коні...», «*Ти ляж та й засни собі, тату...*», «*Уже вечір, вечірній вітер...*» і «*Під вікном моїм жовтий буркун...*» (А. Свідзинський [7], Е. Соловей [9], В. Яременко [11]). При цьому, на думку літературознавців, «Зрада» «таїть численні загадки» [9:149], а деякі поезії циклу отримують статус «непроникно-герметичних» [9:149]. У своїй статті ми пропонуємо прочитання «Зради» як цілісного тексту крізь призму *міфологеми подорожі-пошуку*, яка, на наш погляд, є важливим формантом і цього циклу, і художнього світу В. Свідзинського загалом.

Міфологема подорожі-пошуку, або quest (Дж. Кемпбелл [3], Є. Мелетинський [5], Н. Фрай [12]), виступає однією із засадничих у міфах, позначаючи мандри, випробування та подвиги культурного героя, що мають на меті відновлення космічної гармонії. Із розпадом архаїчної картини світу quest в модифікованому вигляді (відбувається профанація акту подорожі та постаті героя, привноситься пригодницьке начало) оприявнюється у фольклорі (зокрема в чарівних казках) та літературі [4]. Неоміфологічна традиція модернізму здійснює багатоаспектну актуалізацію цієї міфологеми, щоб описати ситуацію закоріненого в механістичному світі ХХ ст. індивіда, який намагається подолати соціальне відчуження, шукає «трансцендентного звільнення» [10] й гармонії зі своєю реальністю [3; 4]. У творчості В. Свідзинського quest у цілому отримує саме таке смислове навантаження. Подорож-пошук ліричного героя поета, буття якого визначається категоріями екзистенційної самотності, нівелювання особистості та нереалізованості творчого потенціалу, пов'язується з прагненням віднайти *втрачений рай*, поняття якого втілюється через мотиви втраченого кохання / відсутності коханої жінки / втрати близьких людей та дому як *свого простору*. А оскільки міф В. Свідзинського «дезавуований», «наближений до чарівної казки» [1:87], quest у ліриці поета співвідноситься насамперед із казковою семантикою та атрибутикою, що відображено в багатьох творах (напр., «*Безпритульний*», «*Коли пізній бродяга-трамвай...*», «*І довго шукав я живущої води...*»). Цикл «Зрада», на нашу думку, яскраво репрезентує таке авторське представлення цієї міфологеми.

Відправним пунктом подорожі-пошуку в міфах та казках завжди виступає біда, завдання шкода або ж певна нестача, ліквідувати які покликаний герой [6]. Вказівка на біду, що пронизує текст циклу В. Свідзинського, закладається в семантиці його заголовку – «Зра-

да», – що знаходить подальше детальне втілення. Так, мотив зради та міфічно-казковий quest реалізуються вже в I поезії циклу – баладі-казці «*Іду-поїду на бистрім коні...*». Герой твору разом із «одинадцятьма молодими місяцями» вирушає в путь «крізь попіл ночі, крізь полум'я днів» [8:184], щоб врятувати зачаровану князівну-ящірку. У цій поезії важливим елементом подорожі стає мотив *переправи до антисвіту*, означеного як підземний. Шлях до нього веде через «велику скелю» (саме камінь є традиційним маркером межі між світами в міфах і казках [2; 6]). Герой та його помічники успішно долають грань і визволяють «князівну-полонянку», яка постає перед ними, «як квіточка біла, / Тільки несміла, несміла» [8:184]. Однак цей позірний триумф є лише початком шляху героя. «Дивна князівна» влаштовує йому традиційне для казок трикратне випробування [2; 6], просячи в ім'я кохання віддати всю силу, радість і мужність. Відібравши таким чином могутність героя, вона застосовує власну магію й через метаморфозу позбавляє сили та ув'язнює в підземному світі і «одинадцятьох місяців»: «Тоді повела / Проти себе рукою, / Я дивлюсь, / – А моїх одинадцяти друзів нема, / Тільки вечір та падаєтьма, / Та стоїть одинадцять стовпчиків, / Одні порохняві, другі криві...» [8:185]. Самого ж героя, забравши в нього коня (засіб переправи [6]), князівна закликає «день у день, / Рік у рік, / Повік, / Біля стовпчиків походжати / Та співати жальливих пісень, / Що зграбували тебе, / Що ти не можеш забути, / Що як же недобрим бути, / Коли небо таке голубе!» [8:185]. Після цього чаклунка виявляє свою справжню, демонічну сутність: «Показала зуби як ікла, / Засміялася, свиснула, зникла...» [8:185]. Отже, герой не проходить випробування й потрапляє в пастку через самозречення в коханні й нездатність повірити, що «несміла» князівна може бути *недоброю* та відплатити своєму визволителю зрадою. Цей quest закінчується поразкою та завданням шкоди, і казка перетворюється на «казку на виворот», що в цілому характерно для лірики В. Свідзинського і співзвучно з модерною тенденцією конструювання «антиміфу» [4]. Загалом же в першому творі окреслюється коло наскрізних для циклу мотивів, які пов'язуються з подорожжю-пошуком: *переправи, чарів, зради/омани/пастки, пограбування, глузування, втраченого кохання, самотності, смутку, доброго* (чеснота героя) – *недоброго* (прикмета антагоніста), *темряви* як маркера потойбічного світу; *вечора, ночі* як особливого часу магічного дійства.

Ці мотиви знаходять розвиток у II поезії «Зради» – «*На західних полях, у намерку...*», – у якій також реалізується ситуація подорожі до «замежного світу», хоча казкова атрибутика виражена менш яскраво. У цьому творі з потойбіччям співвідноситься образ «західних полів» [8:186], де панують морок і холод. Їхня інакшість порівняно зі звичною героєві реальністю підкреслюється вже в перших рядках поезії: там «і ясен не так шумить, / І ясмин не так пахне, / Як на ранній, поранній зорі» [8:186]. Дорога до цього локусу так само, як і в міфічно-казковій картині світу, веде за обрій, що виступає маркером просторової грані [2]. Ліричний герой вирушає в подорож сам і долає межу цього світу, подібно до казкових персонажів, тільки дотримуючись певної вимоги [6] – бути «тихим» і «добрим», що у творі, як і в міфосвіті В. Свідзінського в цілому, виступає передумовою для пізнання таємниці. Об'єктом пошуків героя є «темна фіалка» – наскрізний для лірики В. Свідзінського образ, який символізує втрачене кохання (зокрема в поезії «*Темну осінню фіалку...*», що є рефлексією поета на розлуку з дружиною), а в наведеному творі ще й співвідноситься з *мотивом пошуку чарівної квітки папороті* як запоруки щастя [2]. У цьому quest'і на героя знову чекає поразка: він потрапляє в полон, загубивши дорогу: «Там, на галяві, темна фіалка. / Ти ступиш до неї – еге! / Заламлеться під тобою, / Захрустить, як жовтневий лід. / І засміється фіалка. / Ти почнеш оглядатися за тропою / І уздриш купу купинок, / Мов зграю сидух на базарі...» [8:186]. Опинившись у пастці, ліричний герой знову зазнає глузування з боку представників іншої реальності: фіалка «сміється» з нього так само, як і князівна-ящірка, зауважуючи, що його «ображає хто хоче» [8:186]. Крім того, подібною до «*Іду-поїду на бистрім коні...*» є спроба інфернальних істот залишити героя в потойбічному світі, яка в цьому творі реалізується через своєрідне ініціальне «перевдягання»: «І загукають до тебе: «Сюди, сюди! / Ми тебе обіймем іржавцями, / Мокряками, багнами ненатлими, / Обмотаємо трав'яними патлами!»» [8:186]. Водночас герою пропонується одруження з представницею антисвіту: «Ми тобі дівчину дамо: / Зелені плечі, слизький живіт, / Пулькати очі... краса боліт!» [8:186]. Ці дії в міфі є основними елементами процесу долучення до іншої спільноти (у нашому випадку – до потойбіччя), після чого герой уже не може повернутися до своєї реальності [6]. Водночас їх можна трактувати і як реалізацію мотивів

глузування та омани/зради: замість бажаної фіалки герой отримує «красу боліт». Досить неоднозначним є несподіване завершення цієї подорожі: «І раптом тиша сумна, / І якась статечна жона. / Ти руки до неї: «Ноче!»» [8:186]. Такий фінал можна розуміти або як вибавлення героя від наведеної інфернальними істотами мари (цей мотив часто супроводжує мотив пошуку квітки папороті у фольклорі [2]), або як пробудження від нічного жаху, що оприявнює оніричний код. Однак незалежно від цього quest у творі маркується як невдалий.

У наступних трьох поезіях «Зради» міфологема подорожі присутня досить опосередковано і виявляється насамперед через мотив пошуків дому як свого простору, що є наскрізним для лірики В. Свідзінського [9]. Тож якщо в перших двох творах герой вирушав у мандри, то його рух у поезіях III–V окреслюється як повернення додому та перебування там. Причому, оскільки біда героя (його втрати) лишається не ліквідованою, дім перетворюється для нього із позитивно маркованого локусу (захист, оберіг) на чужий простір. Це оприявнюється насамперед через мотиви втраченого кохання та відсутності коханої жінки, які стають домінантами в III та IV поезіях циклу. Так, смисловим стрижнем твору «*Де улицю укрили...*» є зражені сподівання героя на зустріч із коханою жінкою, замість якої до його дому приходить лише «клишонога незграба ніч» [8:187], з котрою, щоправда, як і в II поезії, пов'язується анулювання мотиву глузування/сміху: «...не оглянешся на мене / І не засміється глузливо / Клишонога незграба ніч» [8:187]. У IV поезії циклу – «*Я їду довжж ручаю...*» – мотив пошуку втраченого кохання співвідноситься з концептом казковості: «Іду я самотно, леле! / Забуті руки ломлю. / Чи зрине казковий шелест, / Світлющий шелест «люблю»?» [8:188]. Саме відсутність «казки любові» спричиняє сприйняття героєм дому як ворожого простору, що поглиблюється і мотивом глузування: «Та все навколо знайоме, / І глузливо шепоче тьма: / «Ти йдеш не в казку – додому, / А казки... казки нема» [8:188]. При цьому важливим в обох творах постає окреслення локусу буття героя тут-і-тепер як «знайомого», тобто буденного, що вказує на неможливість існування в ньому казки. У «*Я їду довжж ручаю...*» таке протиставлення *казкового – буденного* загострюється через антиномію *світло* (шелест «люблю» є *світлющим*) – *темрява* (координата буття тут-і-тепер). Саме зневіра героя в можливості віднайти «казку»

у своїй дійсності зумовлює у III поезії його відмову від подорожі: «...у колію знайому / не покладу ноги» [8:187].

Питома семантика образу дому як *свого* простору відновлюється в V поезії циклу – «*Ти ляж та й засни собі, тату...*», – що є серединним твором циклу. Ліричним героєм цієї поезії виступає дитина, яка будує «дім»-криївку для свого батька: «Ти ляж та й засни собі, тату, / А я біля тебе кластиму хату. / Стіни / Пороблю із сухої чатини, / На покрівлю соснових гілок, / А волотка трави – то над нею димок» [8:189]. Саме з постаттю батька, який, на нашу думку, виступає ліричним героєм у решті поезій циклу, пов'язане в цьому творі повернення додому, що постає через побіжну згадку дитини: тато «приїхав дуже *трудний* (натяк на невдалу попередню подорож)» [8:189]. Імпровізована «хата» стає для нього справжнім домом-оберегом, проти якого «не мають сили» «чаклунки горбаті» та інші «лихі люди» [8:189], бо він захищений любов'ю дитини, що в міфосвіті В. Свідзінського є найсильнішою магією в перетворенні дійсності [9]. Отже, герою таки вдається віднайти дім як місце спочинку та відновлення сили. Саме з цього моменту в ліричному сюжеті «Зради» намічається рух до компенсування біди.

Так, у наступній поезії циклу – «*Чи ти чуєш, нечуй-вітре...*» – міфічний quest героя поновлюється в якості прагнення віднайти «тьмяну сухозлітку / Того, що молодість дала» [8:190], яка виступає символом «необачно» загубленої здатності протистояти деструктивним силам дійсності, уособленням котрих у творі є образи «заліза самоти» та «глухої зими» [8:190]. Заявлений *мотив втрати* при цьому співвідноситься з мотивом пограбування з I поезії циклу і так само вказує на біду, нестачу. Лише за умови віднайдення «сухозлітки» герой зможе «засвітитися сам од себе» [8:190], тобто відновити душевну гармонію. Так у творі актуалізується *міфологема смерті-воскресіння*, постаючи в ракурсі відродження особистості, містким символом якого на противагу негативно маркованим образам «вмирущого сонця», «осені», «вечора», «примерхлого світла» і «стоптаних фіалок» (продовження мотиву «темної фіалки») виступають «зоря» та «незрадливий», «нетлінний» цвіт [8:190].

Як повноцінна подорож-пошук означене прагнення героя до оновлення оприявнюється в VII поезії – «*Деся ти з чарами став до бою...*». Цей твір являє собою герметичний діалог, який, на нашу думку, є модифікацією міфологічно-казкового «вихваляння», що пе-

редує битві героя з антагоністом [6]. Із першої репліки, яка, вочевидь, належить антагоністу, стає зрозуміло, що герой здобув чари, проти яких шкідник є безсилим: «– Деся ти з чарами став до бою, / Що не владні тепер над тобою / Ні недобра моя красота, / Ні олживі уста» [8:191]. Тут знову фігурують *мотиви недоброї краси та омани*, які в I поезії циклу пов'язувалися з князівною-ящіркою, однак тепер вони не сигналізують поразку героя, а навпаки – анулюються.

З відповіді героя стає відомо, що «чари» він здобув, пройшовши випробування в іншому світі, що дозволяє співвіднести quest у цьому творі з *мотивами ініціації та переправи* [3; 4; 6]. Подорож розпочинається в «потаєнному домі», куди героя переносить «сніжний дим» [8:191]. Цей «дім» асоціюється з хаткою на курячих ніжках, яка в чарівних казках виступає основним місцем випробування перед переправою до потойбіччя [6]. Мешкають тут «три жадених жури» – інфернальні істоти, для яких герой як представник живих – «милий був гість»: «Біле ж тіло, / Кров червона, / Жовта кість» [8:191]. Образ «жур» актуалізує ще два мотиви, закладені в I поезії циклу – *трикратного випробування та смутку*. Відповідно, ініціацію героя можна трактувати як спробу подолання туги та болю на шляху до нового етапу духовного розвитку. У «потаєнному домі» він приносить і необхідну жертву – дає «ізв'ялити й спити» [8:191] себе, що символізує загибель і водночас стає запорукою воскресіння [6], а також дозволяє продовжити путь до іншого світу, який набуває рис «улюбленого» простору: «Та навесні морелевий цвіт / Полонив мене у свій літ, / І склонили мене вітри / До оселі моєї сестри» [8:191]. Засобом переправи також виступає вітер, але вже весняний (актуалізує семантику відродження, як і образ «морелевого цвіту»), що переносить героя до дому «сестри», який можна співвіднести з казковим «сонцевим палацом» [6] з огляду на наявність у його описі солярної образності: «А в оселі сестри – / Там горлиці розгоряє, / Там зірничі лежать на траві» [8:191]. Загалом же маємо тут модифікацію мотиву дому-криївки з V поезії циклу. Постать сестри, що є найменш однозначною у творі, можна, на нашу думку, трактувати як уособлення вищої жіночності (аніми) [10], яка виступає провідником-покровителем ліричного героя В. Свідзінського під час подорожі. Саме в «оселі сестри» він отримує «чари», необхідні для протистояння безіменному антагоністу, що втілює деструктивні сили

буття. Отже, заявлене в VI поезії циклу бажання героя «засвітитися самому од себе» [8:190] та відновити душевну гармонію для замирення з дійсністю у цьому творі цілком реалізується.

VIII поезія – *«Уже вечір, вечірній вітер...»* – ніби дещо випадає з ліричного сюжету циклу. Хронотоп твору пов'язаний із вечірнім садом – символом *свого* простору героя [9] – у якому «як дві нерідних сестри, / Вербова віта цвіте / І жовта свіча горить» [8:192]. При цьому вербова віта цвіте «на весну, на юний шум» [8:192], що оприявнює семантику відродження, яка підкріплюється традиційним трактуванням верби як знаку життєвої сили в національній картині світу [2]. Присутність жовтої свічі вносить очевидний дисонанс у цю картину й непокоїть героя: «А навіщо ця жовта свіча?» [8:192]. Відповідь на це питання містить подальша візія, показана герою безіменним співрозмовником (можливо, також духом-провідником), яка своєрідно актуалізує міфологему подорожі: «– Ти бачиш на сході вороних коней, / Повкритих древніми паполами, / Які виринають із сивого мороку? / Будуть тихо назад брести, / Будуть тебе везти...» [8:192]. Укриті *древніми* пополами коні, що з'являються ніби нізвідки, сприймаються як потойбічні істоти. Це підтверджується й тим, що їхній шлях веде до «замкненої влоговини» на «кам'яній півночі» [8:192], і, отже, асоціюється з путтю душі до царства мертвих [2]. Туди йде «поклонитись» і свіча, образ якої, відповідно, стає знаком смерті. Таким чином, через протиставлення вербової віти та жовтої свічі реалізується антиномія *життя – смерть*, яка є предметом рефлексії ліричного героя. Усвідомлюючи смерть, він водночас вірить у відродження, що у творі, як і в попередніх поезіях, постає через солярний образ (зоря) та мотив цвітіння: «Нехай жовта свіча скапає своє тіло / На мою паполому, / Але вербова віта нехай цвіте, / І коли зринеться зоря, / То нехай не падає на мою димну свічу, / Щоб її погасити, / А нехай розсиплеться по вербовій віті, / Щоб її осіяти» [8:192].

У заключному творі «Зради» – *«Під вікном моїм жовтий буркун...»* – мотив подорожі-пошуку знову заміщується на мотиви *перебування в домі*, що тепер отримує позитивну конотацію, та *зустрічі гостя* (як і в III поезії). У ролі відвідувача виступає чаклун – сусід героя, «величний, приязний дід», образ якого можна трактувати як проекцію *казкового дарувальника, провідника* або ж через сакральний код – як втілення божественного начала [9]. Чаклун знає про «приту-

гу» героя – його самотність та сум за коханою жінкою. Мотив утраченого кохання реалізується у творі через образ «жовтого буркуна», який перед візитом чаклуна «сумував, / Що вечір прийшов» [8:193], під вікном ліричного героя. У національній картині світу це зілля є символом вірності й має чарівну силу з'єднувати розлучене подружжя [2]. Та обставина, що буркун «сумує», підкреслює в поезії тугу героя за втраченим коханням. Щоб «угамувати» цю «чадну печаль», чаклун у нагороду за «мирність» героя пропонує йому метаморфозу: «Коли хочеш, над цим вікном / Колихнешся квітушою вітою, / І не буде нічого жаль» [8:193]. Образ «квітущої віти» виступає тут співзвучним із «вербовою вітою» з VIII поезії як символ відродження. Отже, метаморфоза в останньому творі циклу отримує позитивну конотацію та стає антитезою до заляття князівни-ящірки з I поезії. Однак ліричний герой не приймає пропозицію чаклуна, можливо, сподіваючись на віднайдення втраченого кохання. Тоді магічної трансформації зазнає буркун: «Буркун засвітився в вікні, / Буркун. / Буркун надо мною, як дерево, став, / Широко гілля розметав. / От над правим моїм плечем / Линув золотавим дощем / І на ліве плече / Стікає мені гаряче. / Впливають зірничі в вікно, / Стають на цвіті тонкім. / О як же давно, давно / Був я у блиску таким!» [8:193]. Цю метаморфозу зілля можна інтерпретувати як ще один дар чарівника, що дозволяє ліквідувати біду. Через явлення дива «сусід» змушує героя пережити «стан просвітленого екстатичного піднесення» [9:102], яке стає запорукою відновлення душевної гармонії, на що також вказують мотиви блиску, «золотого дощу», «цвіту» та «зірничь» [8:193]. Таким чином, чеснота героя у фіналі циклу отримує гідну винагороду, а не стає причиною поразки.

Загалом висвітлення мотивів та образів окремих творів і простеження їхньої трансформації в циклі дозволяє, на нашу думку, окреслити ліричний сюжет «Зради» як рух героя за такою схемою: **біда, нестача, поразка** (виразно оприявнюється в I–IV поезіях мотивами зради/пограбування/омани, глузування, бездомності, втрати коханої жінки) – **пошуки** (дому, кохання, духовного відродження – у всіх творах циклу), **ініціальні випробування** («Десь ти з чарами став до бою...»), зокрема пізнання смерті («Уже вечір, вечірній вітер...»), – **перемога, компенсування шкоди** (віднайдення гармонії, надії на щастя) й **повернення додому**, що стає винагородою за чесноти героя в V, VII, IX по-

езіях. Така сюжетна динаміка виразно співвідноситься з подорожжю героя в чарівних казках, що завжди розпочинається конфліктом і завершується його залагодженням [6]. Це дозволяє говорити, що модифікований міфічно-казковий quest є не лише лейтмотивом окремих поезій «Зради», а й лежить в основі ліричного сюжету циклу, реалізуючи через контамінацію різних кодів історію по-

шуку людиною духовної цілісності та гармонії зі світом.

З огляду на наявність у «Зраді» складної образності та розгалуженої системи мотивів запропоноване нами прочитання циклу є лише одним із ракурсів реконструкції його смислів. Цей текст В. Свідзінського справді є багатограним і неоднозначним, тож потребує подальшого літературознавчого осягнення.

Література

1. Борзенко О. І. Людина і природа в поезії Володимира Свідзінського / О. І. Борзенко // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Сер. : Філологія. — № 583, вип. 37 : Філологічні дослідження тексту. — Х., 2003. — С. 85—88.
2. Войтович В. Українська міфологія / Валерій Миколайович Войтович. — [2-е вид., стереотип.] — К. : Либідь, 2005. — 664 с.
3. Кемпбелл Дж. Тысячеликий герой / Джозеф Кемпбелл ; [пер. с англ. А. П. Хомик, ред. С. Н. Иващенко]. — М. : «Ваклер», 1997. — 384 с. — (Astrum Sapientiae).
4. Мелетинский Е. М. Избр. статьи. Воспоминания / Е. М. Мелетинский. — М. : Изд-во Рос. гуманитар. ун-та, 1998. — 456 с.
5. Мелетинский Е. М. Структурно-типологическое изучение сказки / Е. М. Мелетинский [Электронный ресурс] // Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/Propp_2/24.php
6. Пропп В. Я. Морфология волшебной сказки / Владимир Яковлевич Пропп. — [2-е изд.]. — М. : Наука, 1969. — 168 с. — (Исследования по фольклору и мифологии Востока).
7. Свідзінський А. «Я виноград відновлення у ніч несу...» : [Про творчість В. Свідзінського] / А. Свідзінський // Київ. — 2000. — № 11/12. — С. 107—126.
8. Свідзінський В. Є. Твори. У 2 т. / В. Є. Свідзінський ; [вид. підгот. Елеонора Соловей]. — К. : Критика, 2004. — (Відкритий архів) — Т. 1. Поетичні твори. — 584 с.
9. Соловей (Гончарик) Е. Невпізнаний гість : Доля і спадщина Володимира Свідзінського / Елеонора Соловей. — К. : Наукова думка, 2006. — 224 с.
10. Хендерсон Дж. Л. Древние мифы и современный человек / Джозеф Л. Хендерсон [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://www.jungland.ru/Library/ChellSimvol.htm#vop>.
11. Яременко В. Над прочитанням нових сторінок життя й творчості Володимира Свідзінського / В. Яременко // Березіль. — 1996. — № 7/8. — С. 12—28.
12. Frye N. Anatomy of Criticism : Four Essays / Northrop Frye. — Princeton, NJ : Princeton University Press, 1957. — 404 p.